

e-book

Oud(er) worden & ageïsme

HOE GAAT MEN OM MET OUDER WORDEN?

LEES ER ALLES OVER IN DIT E-BOOK.

e-book

Oud(er) worden & ageïsme

HOE GAAT MEN OM MET OUDER WORDEN?

LEES ER ALLES OVER IN DIT E-BOOK.

Leeftijd is maar een getal

Wij oud onvermogen vlees,
achtergebleven van de krijgsverrichting,
Wij houden, door onze stokken geleid,
onze kinderlijke kracht.
Want wanneer het jonge sap van
het hart gaat wellen, lijkt het oud.
Voor Ares is daarin geen plaats.
Wat is een grijsaard?
Zijn gebladerte verdort, hij beweegt
zich op drie benen,
En niet sterker dan een kind, een droom
in het licht van de dag, zo zwerft hij rond.

— uit *Agamemnon* van Aeschylus

Ouder worden, een biologisch proces dat onomkeerbaar en niet te stoppen is

Iedereen wordt (hopelijk) oud, maar afhankelijk van de kant van het spectrum waaraan men staat, kijkt men er anders tegenaan. En toch wil niemand het etiket 'oud' op zich gekleefd zien.

Meer dan ooit is onze **maatschappij gericht op economische groei**, productiviteit en winst. Iedereen moet presteren, en wie dat niet meer kan, wordt beschouwd als een last, als niet productief genoeg. In de praktijk beschouwt men ouderen niet als een aparte categorie. Op alle mogelijke gebieden worden ze gelijkgeschakeld met jongere volwassenen. Maar als men beslist over hun economische situatie, dan lijkt het wel of men hen beschouwt als vertegenwoordigers van een vreemd ras.¹ Het tempo waarin de technologie onze mogelijkheden en gebruiken verandert, maakt dat een deel van de kennis die ouderen bezitten soms niet meer bij de tijd is.

Dankzij de vooruitgang die door de eeuwen heen is geboekt op vlak van leefomstandigheden, gezondheidszorg en geneeskunde is de levensverwachting voor mannen nu ongeveer 79 jaar en voor vrouwen 83 jaar. Maar **in moderne, westerse culturen is de sociale status van senioren achteruitgegaan**. Omdat ouderen langer leven, voelen zij zich vaak ontheemd

1 Simone de Beauvoir: *De ouderdom (La Vieillesse)* pg. 8

door financiële beperkingen of door een gebrek aan zelfstandigheid. Velen worden gedwongen om naar leefgemeenschappen voor gepensioneerden of verzorgingstehuizen te verhuizen of om in te stappen in een vorm van begeleid wonen.

Als oudere werknemers vroeg met pensioen gaan, krijgen ze het verwijt dat de jongeren voor hen moeten opdraaien. Als ze na hun pensioengerechtigde leeftijd blijven werken, verhinderen ze dat jongeren een baan vinden. In plaats van ouderen te waarderen, komt men er nu vaak tegen in opstand.

Sommigen omschrijven dit fenomeen zelfs als **'ageïsme' oftewel discriminatie naar leeftijd**. De Verenigde Naties hebben in 2011 zelfs een mensenrechtenverdrag voorgesteld om specifiek ouderen te beschermen. Toen ik, na het volgen van webinars, het lezen van verschillende boeken en wetenschappelijke studies over het thema aan dit e-book begon, betrapte ik mezelf erop dat ik me ook, misschien onbewust, schuldig maakte aan de beeldvorming die heerst rond ageïsme.

Ik kreeg in die periode voor de eerste keer in mijn leven een kunstgebit. Alhoewel dit enkel een cosmetische ingreep omhelst, die slechts zeer gedeeltelijke beperkingen zou opleggen, zoals het krachtig bijten in een appel, overviel me het gevoel dat ik mezelf misschien moest gaan rekenen tot de oudere generatie die niet meer kan doen en laten wat hij/zij zou willen. Toch is er niets wezenlijks veranderd. Mijn privéleven lijdt er niet onder, mijn plaats in de maatschappij blijft ongewijzigd, ik betaal nog altijd belastingen, mijn werkdag ziet er nog steeds hetzelfde uit, de relatie met vrienden, collega's en familie is onveranderd maar toch was er even dat beklivend gevoel dat misschien de fleur van het leven langzaam aan het verdwijnen is. Anderzijds merk ik dat mijn interesses in verschillende onderwerpen enkel toeneemt en mijn honger naar kennis nog even groot is. De beeldvorming van 'ik krijg een gebit, dus ik word oud waardoor ik minder ga kunnen' is een spookbeeld dat door de hypersnelle en prestatiegerichte maatschappij in stand wordt gehouden.

Afhankelijk van de cultuur gaat men in verschillende landen anders om met het begrip 'oud worden/zijn'. In Ghana zegt men bijvoorbeeld 'ik ben gegroeid' en niet 'ik ben oud'. 'Groeien' is daar een positief begrip; hoe meer je groeit, hoe meer mens je bent. Dit imago van 'meer mens zijn' is belangrijk voor de senioren in Ghana. Je krijgt een andere positie die uitdrukt dat je wijs bent, omdat je meer levenservaring hebt. Senioren hebben niet alleen het leven gegeven aan nieuwe generaties, ze hebben die generaties ook opgevoed en hun kennis doorgegeven aan jongeren. Op grond hiervan wordt aan ouderen vaak wijsheid toegedicht. Deze waardering van de levenservaring van senioren zien we ook elders, zoals de ouderlingen in Japan en de Aboriginals in Australië al duizenden jaren worden vereerd vanwege hun wijsheid.

In de westerse cultuur wordt ouder worden over het algemeen niet gevierd. **Jeugdigheid is belangrijk** in de westerse cultuur en ouderen zijn vaak aangewezen op zorginstellingen. Ook fysieke tekenen van veroudering zijn niet erg welkom. Door de eeuwen heen, van de filosofen uit de Oudheid tot de dichters, schilders, graveerders en schrijvers van Middeleeuwen tot de Renaissance, werden ouderen, op enkele uitzonderingen na, voorgesteld als dorre, uitgebluste verschijningen, vaak gereduceerd tot object en niet bekeken als subject.

Als we de ontwikkeling van onze beschaving bekijken in al haar aspecten, valt er toch een parallel trekken met primitieve stammen die de ouderen vaak behandelden vanuit een louter pragmatisch standpunt. Simone de Beauvoir beschrijft in het hoofdstuk 'ethnologische gegevens' van haar boek *La Vieillesse* een aantal, voor onze huidige maatstaven en normen zelfs schokkende, voorbeelden van primitieve stammen en hun relatie ten opzichte van ouderen. Vanaf het moment dat ouderen niet meer actief konden bijdragen aan het verzamelen van voedsel, bewerken van het land of niet meer konden volgen bij de jaarlijkse trek naar andere foerageergebieden, werden ze uit de gemeenschap verstoten, aan hun lot overgelaten of zelfs gedood.² Dit laatste kwam ook veelvuldig voor in de 19e eeuw in Frankrijk, zij het om heel andere redenen, namelijk

hebzucht. Men wilde ontkomen aan de dwang van de wet die stelde dat kinderen lijfrente aan de ouderen moesten uitkeren wanneer de bezittingen van deze laatsten waren verdeeld.³

De status van de oudere was en is **afhankelijk van de doeleinden waarnaar de gemeenschap streeft**. Door de manier waarop een samenleving omgaat met haar bejaarden, onthult ze de vaak gemaskeerde waarheid omtrent haar beginselen en doeleinden.

Toch mag het ouder worden op zich **niet als een doembeeld** blijven hangen. De maatschappij evolueert en uit de volgende hoofdstukken zal blijken dat, alhoewel er nog heel wat werk voor de boeg ligt, er toch al aanzienlijk wat initiatieven worden genomen om het stigma dat rond ouder worden hangt aan te pakken en

dat halsstarrige mythes hieromtrent worden ontkracht. En gelukkig zijn de 'primitieve' denkbeelden uit de voorbije eeuwen grotendeels achterhaald.

PETER HULSMANS

Adviseur ABVV-Metaal

► Bron: *La Vieillesse*
van Simone De Beauvoir

3 Simone de Beauvoir: *De ouderdom (La Vieillesse)* pg. 151

Actief ouder worden

Wat indertijd door de Wereldgezondheidsorganisatie werd aangehaald, maar vooral slagkracht heeft gekregen door Europa is het begrip 'actief ouder worden'. Volgens de oude opvattingen had je als oudere recht op rust en mocht je je stilaan terugtrekken uit de samenleving. Het concept van actief ouder worden is echter dat je actief moet blijven in de samenleving en daardoor **gezond je rol blijven spelen als burger**. Dit is een concept dat nog steeds verder wordt uitgebouwd, maar door Europa zeer sterk gestimuleerd wordt: niet enkel sociaal, maar ook het actief burgerschap beoefenen, zich moeien of ten minste geïnteresseerd zijn in politiek. De Europese Commissie doopte 2012 tot Europese Jaar voor Actief ouder worden en Intergenerationele solidariteit. Het Europees beleid wil stimuleren dat ouderen niet alleen voor zichzelf zorgen, maar dit samen doen met andere generaties op een manier die het sociaal, mentaal en fysisch welzijn bevordert en een volwaardige participatie aan de samenleving mogelijk maakt.

Om actief ouder te kunnen worden, moeten verschillende hinderpalen opgeruimd worden. Een belangrijk punt is het **gezond ouder** worden. Ouderen stimuleren en mogelijkheden bieden om langer en autonoom zelfredzaam te kunnen zijn door een geïntegreerde medische en sociale zorg in de steden, meer onafhankelijkheid voor patiënten, en op bewijzen gebaseerde lichaamsbeweging te bevorderen zijn aandachtspunten waar aan gewerkt dient te worden.

Een groot probleem is de **digitale ongeletterdheid**. Van de 65- tot 74-jarigen heeft maar 25 % digitale vaardigheden. Bedrijven, banken, de overheden ... worden gedigitaliseerd en geautomatiseerd. Zeer veel rechten moeten digitaal aangevraagd worden, wat voor tal van ouderen niet doenbaar is, waardoor ze aangewezen zijn op anderen. Er ontstaat een nieuwe vorm van mishandeling van ouderen, namelijk digitale oplichting door hen die ouderen dienen te helpen. Er is dus nood aan ICT-toepassingen in de ouderenzorg en iedereen moet tegen aanvaardbare kosten een gelijkwaardige toegankelijkheid en beschikbaarheid van ICT-diensten aangeboden krijgen. De Vlaamse ouderenraad heeft in verband met de problematiek van digitale inclusie voor ouderen een **zeer belangrijk advies** gegeven aan de Vlaamse regering.

Wat veel te weinig aandacht kreeg, maar nu weer zeer actueel is en in de picture staat door Covid-19, zijn de **mensenrechten voor ouderen**. De pandemie heeft aangetoond hoe gemakkelijk men deze mensenrechten met de voeten treedt. In heel Europa, maar ook bij ons zijn hebben er ernstige schendingen plaatsgevonden. Met het oog op de vrijwaring van de volksgezondheid, werd ieders vrijheid ernstig ingeperkt in de vorm van crisismaatregelen. Daarbij is gebleken dat de meest kwetsbare groepen het meest onder deze beperkingen hebben geleden, waaronder niet-mobiele ouderen, ouderen in woonzorgcentra, digital ongeletterde ouderen. Het isolement van ouderen in woonzorgcentra en de leeftijdsdiscriminatie om toegang te krijgen tot zorg niet te na gesproken. Het debat over de basisrechten van ouderen wordt nu gelukkig wel volop gevoerd. Zo dringt Unia erop aan om een VN-conventie over de rechten van ouderen goed te keuren als handig instrument ter bescherming van de rechten van ouderen.

► [Lees hier het zeer belangrijke advies van de Vlaamse Ouderenraad aan de Vlaamse regering.](#)

Het Europees ouderenbeleid

Een heel belangrijke speler op het beleid inzake ouderenbeleid in Europa is **AGE Platform Europe**. Dit is een overkoepelende organisatie waarin alle ouderenorganisaties in Europa zetelen. Ze proberen in naam van al die organisaties het beleid mee te beïnvloeden. Er is heel veel overleg tussen AGE en de Europese instanties. Ze heeft een barometer waar de stand der zaken per land in beschreven en jaarlijks gepubliceerd wordt. Voor Vlaanderen is het de Vlaamse Ouderenraad die een beeld schept van het beleid voor ouderen in Vlaanderen. Belangrijke punten waar Age zich op richt zijn:

- > langetermijnzorg, de zorg voor ouderen op lange termijn zowel in woonzorgcentra als thuiszorg
- > ICT: nieuwe technologieën
- > actief ouder worden

“De ideale staat is de staat die het geluk van de mens garandeert.”

— Plato

De Commissie heeft een **‘Green paper on ageing’** voorgesteld waar ze hun ideeën geven over wat belangrijk is voor ouderen en wat er moet gebeuren. Dat gaat onder meer over niet gediscrimineerd worden, zorgen dat ouderen ook na 65 jaar nog kunnen werken, levenslang leren, hoe beter tegemoet komen aan de behoeften van ouderen, enz. De bedoeling was dat men in heel Europa op dit publiek gemaakt document kon reageren tot 21 april 2021. Het voorstel wordt nadien op basis van de inbreng omgevormd tot een ‘White paper’, een voorstelling van wat er wettelijk moet veranderen ten goede van ouder wordende mensen en de basis van de nieuwe wetten.

Oud worden is een **kans voor de samenleving**. Dat zovele mensen ouder worden dan vroeger, moeten we toejuichen. Daarom zegt men in het Groenboek dat actief ouder worden, moet worden bevorderd. De langetermijnzorg is zeer belangrijk geworden. De kwaliteitsbewaking hieromtrent is nog steeds een groot probleem. De pensioenen moeten ervoor zorgen dat men waardig ouder kan worden.

De mensenrechten van kwetsbare ouderen moeten onder de aandacht gebracht worden net zoals de autonomie en participatie van ouderen aan de samenleving en het beleid.

▶ Lees het volledige Groenboek [hier](#).

Ageïsme

VORM VAN DISCRIMINATIE EN ZELFBESCHERMING

Ageïsme is volgens de literatuur een gevolg van zelfbescherming. Jongere mensen associëren ouder worden met aftakeling en de dood en proberen **zichzelf via leeftijdsdiscriminatie van het verouderingsproces te distantiëren**. Het beeld dat er over ouderen of de ouderdom bestaat, is van invloed op de wijze waarop met ouderen wordt omgegaan. Dit beeld heeft invloed op het beeld dat de ouderen over zichzelf hebben.

De **term** is voor het eerst gebruikt door Robert Butler in 1968. Butler onderscheidt **drie componenten** waaruit ageïsme bestaat en die elkaar versterken:

1. Vooringenomen houdingen naar oudere mensen, oudere leeftijden en het ouder worden, waaronder ook de houding van de ouderen zelf;
2. Discriminerende praktijken tegen oudere mensen;
3. Institutionele praktijken en beleid die de stereotiepe beelden in stand houden.

Ageïsme lijkt dikwijls onschuldig en vaak is stereotype gedrag niet kwaad bedoeld. We zijn de vooroordelen, discriminatie en stereotypering zodanig gewoon dat het bijna niet meer opvalt. Tot je erop begint te letten of er zelf mee te maken krijgt. Volgens het WHO is ageïsme wereldwijd verspreid, maar wordt het niet opgemerkt, omdat we denken dat het normaal is dat ouderen beschouwd worden als zwakker of minder bekwaam. Een rapport van het WHO laat zien dat 50 % van de bevolking **negatief en stereotypisch** denkt over ouderdom.

OMGAAN MET OUDERDOM

In de 17e en 18e eeuw was respectievelijk 5 % en 8/9 % van de bevolking ouder dan 65. Door vaak eenvoudige ziektes was de kans op vroegtijdig sterven zeer groot. In de 19e en begin 20e eeuw was er nog een massale oversterfte bij zuigelingen en jonge kinderen. Dankzij de geneeskunde en daling van de nataliteit (mensen gingen aan geboortebeperving doen) steeg ook de gemiddelde levensverwachting bij de bevolking.

In Vlaanderen is vandaag ongeveer **20 % van de bevolking ouder dan 65 jaar**. In 2032 gaat dit naar 25 %. Dit zet meer druk op de samenleving, omdat de ouderen zichtbaarder worden in de maatschappij. In 1990 waren er in België ongeveer vijfhonderd 100-jarigen en 100-plussers. Nu zijn dit er 2000.

De kernbekommernis van ouderen is door de eeuwen heen hetzelfde gebleven, namelijk **angst voor ziekte en dood**. Wat ook een constante blijft, is de solidariteit tussen generaties en de zorg om vooral in de 19e en in mindere mate de 20e eeuw geld te hebben om oud te worden. Dit was zeer problematisch zolang er nog geen pensioenwetgeving bestond. Zeer belangrijk was het ook om te beschikken over netwerken (familie en goede vrienden) om op terug te vallen. Ouderen die in armoede vielen, konden vaak noch op een financiële reserve, noch op familie of vrienden terugvallen. Daardoor raakten ze letterlijk en figuurlijk aan de bedelstaf en moesten ze onderhouden worden door de armenzorg of openbare onderstand.

Men ziet ook een verandering in de opvang van ouderen ten opzichte van voorgaande eeuwen, omdat klassiek mensen oud werden en veelal in de privésfeer overleden. Stilaan verschuift dit echter naar

ouderenzorg en het levenseinde in de publieke sfeer, in een instelling. De verschuiving van de arbeidsmarkt speelt hierin een grote rol. Van zodra man en vrouw gaan werken, wordt het veel moeilijker om de (mantel)zorg te blijven dragen.

Ook belangrijk is de **pensioenwetgeving**. Met een pensioen kunnen bejaarden zich de zorg permitteren en kunnen ze hun kinderen voor een stuk ontlasten. De institutionele zorg is uitgegroeid tot een hele industrie die er serieus op verdient door zowel kleine zorg aan te bieden als producten, maar ook de private sector is een commercieel model geworden met woonzorgcentra, serviceflats en dergelijke.

DE STRENGE BLIK OP HET OUDERE LICHAAM

De Amerikaanse filosofe Martha Nussbaum stelt dat langer leven enkel wenselijk is als het gepaard gaat met **respect voor de lichamelijke** van het menselijk leven.⁴

Er bestaan heel **negatieve denkbeelden** over het ouder worden en vooral over het ouder worden van vrouwen. In de vorige eeuwen werden oudere vrouwen verdachte wezens die zich in venijn ontwikkelden, omdat het vuile bloed niet meer kon ontsnappen. Mannen zouden geen interesse meer hebben in oudere vrouwen. De vrouwen zijn na hun menopauze, dat gezien wordt als het moment waarop men een vrouw 'oud' noemt, **niet meer reproductief en dus eigenlijk overbodig** zijn. Een heel problematisch denkbeeld dat zeer dominant in de samenleving aanwezig is, is dat de mens door en door gedreven is tot een drang naar reproductie. Het is dat soort ideeën die de stereotypen in stand houden.

MINIMUMPENSIOEN WERKNEMERS EN ZELFSTANDIGEN MET VOLLEDIGE LOOPBAAN VAN 45 JAAR*

	OUD BEDRAG	VANAF 01.01.2021
Alleenstaande pensioen	€ 1.291,69	€ 1.325,92
Genzinspensioen**	€ 1.614,10	€ 1.656,88
Overlevingspensioen	€ 1.274,43	€ 1.308,20

* Heb je geen loopbaan van 45 jaar? Dan wordt de verhoging berekend en toegekend in functie van jouw loopbaan en de voorwaarden in de wetgeving (deze zijn niet gewijzigd).

** Een gezinspensioen geldt enkel wanneer een van de partners geen of zeer lage (pensioen)inkomsten heeft. De Pensioendienst past steeds de meest voordelige situatie toe.

“Wij weigeren onszelf te herkennen in de grijsaard die we zelf eens zullen zijn.”

— Simone de Beauvoir in haar boek *La Vieillesse* (1970)

DE MAATSCHAPPELIJKE KIJK OP OUDEREN

De identiteit van mensen die op pensioen gaan, wordt maatschappelijk gezien nog al te vaak ingevuld als ‘zorgbehoevend zijn’, waar ouderen moeten plots betutteld moeten worden. Er wordt verondersteld dat ouderen beschermd moeten worden, omdat ze passief, zwak en naïef zijn. Ze zijn een makkelijke prooi voor mensen met slechte bedoelingen.

Het belangrijkste levensdoel beperkt zich tot proberen de laatste levensjaren zo gezond mogelijk door te komen en die periode zolang mogelijk te rekken. Onze samenleving is daar volledig op ingesteld, aangestuurd door een technisch-biomedische benadering van zorg. Dat zit ingebakken in onze cultuur. De drang naar efficiëntie is zo dominant, dat onze maatschappij zelfs vergeet hoe ze anders naar ouderdom kan kijken. (naar Stefaan Plysier, psycholoog bij het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg in Brussel)

Via sociale media worden ouderen ook stevig met zeer bedenkelijke uitspraken op de korrel genomen; “het is normaal dat ouderen betalen voor economische schade

aangezien corona vooral hen raakt, maar door de lockdown veel jongeren werkloos worden” of “het is niet noodzakelijk een slechte zaak dat het dorre hout wordt gesnoeid en de natuur alleen maar haar werk doet”.⁵

Simone de Beauvoir beschreef het in 1970 als volgt: “Door hun deugd of hun verwording staan ze buiten de mensheid. Men kan hun dus zonder gewetensbezwaren het minimum weigeren dat nodig geoordeeld wordt voor een menswaardig bestaan. Wij drijven dat vernietigend vonnis zo ver door dat we het tegen onszelf keren: wij weigeren onszelf te herkennen in de grijsaard die we zelf eens zullen zijn.”⁶

BESTRIJDEN VAN AGEÏSME

Ageïsme bestrijden wil zeggen dat we onze manier waarop we naar ouderen en verouderen op zich kijken, veranderen en ons gedrag daarop afstemmen. Ouderen verzorgen en ondersteunen is een basisrecht en vereist investeringen. Het WHO bijvoorbeeld is ook een campagne gestart om ageïsme te bestrijden.

▶ [Ontdek de campagne hier.](#)

5 Prof. Em. Jean paul van Bendegem: *Wijs, grijs & Puber* pg. 8

6 Simone de Beauvoir: *La Vieillesse* (1970)

SOLIDARITEIT TUSSEN DE GENERATIES OF NIET?

De strijd tegen de stereotypes van ageïsme is er één van lange adem. Het vergt een verandering van een ingebakken maatschappelijk denken dat niet van de ene op de andere dag overboord wordt gegooid. Sociale media spelen hier ook een niet te onderschatten rol in. Kijk maar naar de dagelijkse verbale burgeroorlog tussen de 'boomers' en zij die 'woke' zijn.

Een goed voorbeeld en zeer actueel thema is de coronacrisis. Aan de hand van verschillende denkpijsten in verband met de aanpak van deze crisis zien we dat het generatieconflict er niet kleiner op is geworden.

Benjamin De Mesel (postdoctoraal onderzoeker aan de KU Leuven) stelt daarom de vraag of het moreel verantwoord is maatregelen aan 65-plussers op te leggen, maar niet aan jongeren, omdat deze laatste minder vatbaar zouden zijn voor het coronavirus. Deze groep kan het virus namelijk wel verspreiden, waardoor de groep van ouderen nog meer afgeschermd moet worden. De kloof tussen jongeren en ouderen wordt nog groter en je organiseert een **generatieconflict**. Men gaat de gedachte versterken dat de strijd tegen het virus ook een strijd tussen de generaties is. Differentiële maatregelen op basis van groepsgender moeten zeker vermeden worden.⁷

Gezondheidseconoom Jan-Emmanuel De Neve, die les geeft aan de Universiteit van Oxford, stelde voor om een **coronataks** te heffen op de oudere generatie.⁸ Hij vindt dat jongeren het minste baat hebben bij de strenge maatregelen. Zij verliezen hun baan en offeren zich op voor de ouderen. De coronataks op ouderen is volgens hem een manier om de inspanningen van de jongeren te erkennen.

Generaties zijn echter nauw met elkaar verbonden.

De gezondheid van ouders en grootouders is van heel groot belang voor vele jongeren. Jongeren en

7 <https://www.ucsia.org/home/themalijnen/u-turn/programma/generatie-van-solidariteit/>

8 <https://radio2.be/uitgelicht/gedragseconoom-de-neve-hef-een-coronataks-op-de-oudere-generatie>

ouderen zijn geen van elkaar losstaande groepen, maar vormen een gemeenschap. Indien de gezondheid van ouderen in gevaar komt, heeft dit een impact op het mentaal welzijn van de jongeren. Zich houden aan de maatregelen betekent dan ook voor veel jongeren dat dit geen opoffering is die een compensatie vraagt, maar een manier is om mensen te beschermen die hun dierbaar zijn. De idee om de opoffering van jongeren te erkennen middels een taks zou de instelling versterken dat alles wat we voor een ander doen in geld zou moeten worden gecompenseerd.

De Neve onderschat ook kosten voor de ouderen. Hij hangt een beeld op van ouderen die thuis zitten en knus genieten van hun pensioen, terwijl de jongeren hun baan verliezen. Maar door de maatregelen zijn ouderen afgesloten van dingen die hun leven zinvol maken, zoals onder andere contact met kinderen en kleinkinderen.

Mensen op pensioen kunnen dat gebrek aan menselijk contact niet zo goed opvangen door sociale contacten op het werk of op school zoals veel jongeren dat wel nog konden. Ouderen zijn ook vaak minder vertrouwd met online mogelijkheden en ze maken zich vaak ook zorgen over de toekomst van hun kinderen en kleinkinderen.

Als laatste veralgemeent De Neve ook. Hij gaat ervan uit dat ouderen meer geld hebben dan jongeren en het dus gerechtvaardigd is dat zij een deel van de crisis betalen. Deze uitspraak geldt zeker niet voor alle ouderen.

Solidariteit tussen generaties is nodig, maar de enige goede basis daarvoor is dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Het is de financiële situatie en niet de leeftijd die relevant is als grond voor eventuele aanvullende belastingen.

VERANDERING VAN DE BEELDVORMING

Doordat de bevolking vergrijsd, zullen op den duur beelden over ouderen mogelijk veranderen. Maar wat kan er actief aan worden gedaan om beeldvorming te beïnvloeden? Nieuwe informatie wordt makkelijker onthouden wanneer die bestaande beelden bevestigt. Wanneer een verschil wordt geconstateerd ten opzichte van het stereotype beeld, wordt dit als een uitzondering beoordeeld. Er wordt veel onderzoek gedaan naar beeldvorming, maar tot op heden is er weinig onderzoek gedaan naar beeldvorming van ouderen én de beïnvloeding daarvan. Evelien Verstraeten onderzocht voor haar masterproef in de journalistiek de beeldvorming van ouderen in de krant.⁹

Mediabeelden worden vaak beschouwd als belangrijke factor in de beeldvorming. In overeenstemming met dit idee, zouden positieve mediabeelden kunnen worden gezien als bijdrage aan positieve beeldvorming of het beïnvloeden van negatieve beelden. **Mediabeelden alleen zijn echter niet voldoende** om ageïsme te verminderen.

Een beleid waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen doelgroepen (zoals bijvoorbeeld ouderenbeleid) werkt stereotypering in de hand wat men bijgevolg beter voorkomt. Indien men zou zijn redeneren vanuit **kansen die voortvloeien uit vergrijzing** kan de beeldvorming juist in positieve zin gebruikt worden door de positieve kenmerken van ouderen uit te vergroten.

⁹ <https://www.scripriebank.be/scriptie/2015/de-beeldvorming-van-ouderen-de-krant-een-kwalitatief-onderzoek-naar-de-reacties-van>

De Australische professor emeritus Valerie Braithwaite¹⁰ stelde in 2002 reeds een **tienpuntenplan** op om ageïsme terug te dringen.

TIENPUNTENPLAN

1. Meer sensitiviteit ontwikkelen voor stereotypering van oudere werknemers;
2. Meer aandacht creëren voor de bestaande diversiteit in persoonlijkheden van oudere werknemers;
3. Meer betrokkenheid in het herkennen van en beantwoorden aan de diversiteit in het omgaan met oudere werknemers;
4. Gebruik maken van het perspectief dat oudere werknemers individuen zijn;
5. Op zoek gaan naar mogelijkheden voor samenwerking tussen generaties;
6. Voordeel behalen uit mogelijkheden tot het promoten van de sociale aantrekkelijkheid van oudere mensen;
7. Institutionele praktijken versterken die de norm promoten van 'human-heartedness';
8. Minder gevoelig worden voor het stigma van degeneratie en afhankelijkheid bij het ouder worden;
9. Beleid herzien dat stigmatisering en disrespect tegengaat;
10. Bestendigen van ouderen in beleid en uitvoering.

Ageïsme wordt vertaald als leeftijdsdiscriminatie en omhelst alle leeftijden van jong tot oud maar wordt vooral geassocieerd met ouderendiscriminatie. Zoals prof Van Bendegem stelt, zou 'grijsisme' misschien een betere vertaling zijn.¹¹

MYTHES VERSUS FEITEN

In het huidige informatie- en communicatietijdperk verspreidt (des)informatie zich met de snelheid van het licht. Meninge worden al te vaak gevormd door het lezen van oneliners en titels in allerhande media. **Fake news en ronduit misleidende informatie** tieren welig rond op allerhande mediakanalen. Zelfs gerenommeerde instellingen waarvan je zulks niet verwacht zoals de ECB bezondigen zich hieraan.¹²

Zoals voorheen vermeld, worden oudere mensen gezien als seniel, star en ouderwets. **Jongere generaties distantiëren zich** van ouderen en zien hen als verschillend van zichzelf. Een verklaring daarvoor kan zijn dat individuen steeds proberen om de vaste sociale structuren die ze in hun hoofd hebben te bevestigen. Die structuren worden bevestigd en versterkt door de manier en het tijdstip van de dag waarop advertenties, series en informatie op ons los gelaten worden. Uit onderzoek blijkt dat advertenties met ouderen opvallend minder op jeugdzenders getoond worden. Het zou kunnen dat jongeren daardoor ouderen niet als een deel van hun wereld beschouwen.¹³

Rond 1840 was de levensverwachting voor mannen 40 jaar. Op iets meer dan 150 jaar is deze nagenoeg verdubbeld. Volgens de gegevens van de Verenigde Naties was in 2019 in België 19,5 % van de bevolking ouder dan 65. De bevolkingsprognoses stellen dat dit in 2050 zal oplopen tot 25 %. De discussie die momenteel heerst is of **het pensioen** voor deze mensen dan **nog betaalbaar** gaat zijn.

Een van de meest invloedrijke demografen uit de 20e eeuw, Alfred Sauvy, voorspelde in 1936 ivm de gevolgen van de vergrijzing het volgende:

“Het belangrijkste fenomeen zal de verandering van de leeftijdspiramide zijn: minder kinderen en een oudere volwassen bevolking. De transformatie zal zich niet voltrekken zonder moeilijke sociale en economische uitdagingen; de socialezekerheidskassen zullen het aantal gepensioneerden zien groeien, terwijl het aantal personen dat bijdragen betaalt, zal verminderen.”

¹⁰ Vos-Marini(2007) *Beeldvorming oudere werknemers*

¹¹ Van Bendegem: *Wijs, grijs & puber* pg. 181

¹² Prof. Patrick Deboosere: *Lang leve de vergrijzing* pg. 118

¹³ Evelien Verstraeten: *De beeldvorming van ouderen in de krant*, masterproef KUL academiejaar 2014-2015

In 1966 heeft hij zijn stelling echter moeten **bijstellen**. De pensioenen konden wel nog betaald worden, de stelsels werden zelfs uitgebreid. De twee cruciale elementen die Sauvy zelf aanhaalt waarom hij fout zat, waren de **stijgende productiviteit** (meer welvaart met minder arbeid) en de uitbouw van de **welvaartsstaat** (vruchten van de productiviteitsgroei gaan naar iedereen): progressieve belastingsschalen, een toename van de rol van de overheid in de organisatie van diensten en toename van de solidariteitsmechanismen zowel naar ouderen als naar jongeren. Daardoor bleef de Sociale Zekerheid perfect betaalbaar.

Een van de grootste en meest halsstarrige mythes die ageïsme in stand houden is dat de pensioenen onbetaalbaar zouden worden en dat de jeugd van tegenwoordig hiervoor moet opdraaien. Professor Patrick Deboosere, docent demografie aan de VUB ontkracht deze mythe in zijn boek *Lang leve de vergrijzing*.

“De taxshift van de regering-Michel, die zorgde voor een verlaging van de patronale bijdragen, vertegenwoordigt bijv. de helft van de totale toekomstige vergrijzingskosten. Met één pennentrek deed de regering evenveel verdwijnen als de helft van de vergrijzingskosten voor de komende veertig jaar, ruim 2 % van het bbp.”

— Prof. Deboosere: *Lang leve de vergrijzing* pg. 111

VERHOOGING VAN DE INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN (IGO) EN HET GEWAARBORGD INKOMEN (GI).

De basisbedragen van de IGO en het GI worden verhoogd met 2,58 %.

	OUD BEDRAG	VANAF 01.01.2021
IGO Basisbedrag voor samenwonenden	€ 769,61	€ 789,47
IGO Verhoogd basisbedrag voor alleenstaanden	€ 1.154,41	€ 1.184,20
GI Alleenstaand bedrag	€ 823,66	€ 844,91
GI Gezinsbedrag	€ 1.098,20	€ 1.126,53

Onderstaande tabel toont de budgettaire kosten van de vergrijzing op lange termijn volgens het referentiescenario van de SCvV van juli 2014 in % van het bbp.¹⁴

Componenten van de budgettaire kosten van de vergrijzing	SCvV-scenario van juli 2014								
	2013	2019	2030	2040	2060	2013-2019	2019-2060	2013-2060	Verskil met de resultaten van juli 2013
Pensioenen	10,6	11,2	13,7	14,9	14,7	0,6	3,5	4,1	-0,1
– werknemersregeling	5,8	6,1	7,7	8,6	8,4	0,4	2,3	2,7	0,0
– zelfstandigenregeling	0,8	0,9	1,1	1,2	1,1	0,0	0,3	0,3	0,0
– overheidssector	4,0	4,2	4,9	5,2	5,2	0,2	1,0	1,2	-0,2
Gezondheidszorg	8,2	8,5	10,1	10,9	10,3	0,3	1,8	2,1	-0,4
– ‘acute’ zorg	7,0	6,9	8,3	8,6	8,0	0,0	1,0	1,0	0,1
– langdurige gezondheidszorg	1,3	1,6	1,8	2,3	2,3	0,3	0,7	1,1	-0,5
Arbeidsongeschiktheid	1,7	2,0	2,0	1,9	1,5	0,2	-0,5	-0,3	0,0
Werkloosheid	2,1	1,7	1,3	1,2	1,2	-0,4	-0,6	-0,9	0,0
Werkloosheid met bedrijfstoeslag	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,1	-0,1	-0,2	0,0
Kinderbijslag	1,6	1,5	1,5	1,4	1,2	-0,1	-0,3	-0,4	-0,1
Overige sociale uitgaven	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4	0,0	-0,2	-0,3	-0,1
Totaal	2,4	26,9	30,5	32,2	30,6	0,5	3,6	4,2	-0,6

De tabel is voorafgaand aan de hervormingen die de regering-Michel heeft ingevoerd in 2015. Onderaan de tabel (2019) staat 26,9. Dit wil zeggen dat 26,9 % van het totaal bbp gespendeerd wordt aan de Sociale Zekerheid.

Vergrijzing is de **verandering van de samenstelling van de bevolking naar leeftijd**. De tabel geeft aan welke impact deze verandering zal hebben op de uitgaven in de Sociale Zekerheid. Bij de **gezondheidskost** zien we een stijging tussen 2019 en 2060 van 1,8 %, omdat

we allemaal beroep doen op gezondheidskost en deze kost het meest stijgt in het laatste levensjaar, ongeacht de leeftijd die we hebben. Voor jongeren is deze veel duurder dan voor ouderen, net omdat we aanzienlijk meer investeren in het redden van iemands leven op 30 of 40 jaar dan op 90 jaar. De **kost van pensioenen** tussen 2019 en 2060 stijgt met 3,5 %. De **totale stijging van de vergrijzingskost**, rekening houdend met alle aspecten van de Sociale Zekerheid is dus **3,6 %** en niet 30,6 % over een periode van 40 jaar.

Er wordt veel met cijfers gegoocheld. Een voorbeeld is een uitspraak door het World Economic forum: “Vandaag 8 werkenden per gepensioneerde, tegen 2050 nog 4.” Wat is aan deze bewering fundamenteel fout? De 8 werkenden werken niet voor 1 gepensioneerde, maar in eerste plaats voor zichzelf. Ze werken dus voor 9. In 2050 zullen ze dus werken voor 10 (zichzelf en 2 gepensioneerden).

België gaf in 2015 10,2 % van het bbp uit aan pensioenen. Het gemiddelde voor de OESO-landen was 8,2 %. In de OESO-landen zitten echter ook landen als Korea en Chili waardoor het niet verwonderlijk is dat België als rijk land iets boven het gemiddelde zit. Nederland is qua rijkdom vergelijkbaar met België, maar geeft minder dan 6 % van het bbp uit aan pensioenen.

Er wordt vaak naar Nederland verwezen als goed voorbeeld, omdat ze een kleiner percentage uitgeven aan pensioenen. Het gaat hier echter om ‘public spending’, de publieke uitgaven om de pensioenen te betalen. In Nederland is een groot deel van de pensioenen geprivatiseerd, wat werkt op kapitalisatie. De werknemers zijn verplicht een privépensioen op te nemen. Voor hen verandert er niets. Een even groot deel van hun loon wordt afgedragen voor de pensioenen en als je de bijdragen voor de privépensioenen erbij telt,

kom je ongeveer op dezelfde besteding van het bbp als in België, alleen via een ander mechanisme.

De meeste pensioenspecialisten zijn er echter van overtuigd dat het publieke systeem (de eerste pijler) veel **steviger en socialer** is op lange termijn dan privé sparen waar de privémaatschappijen ook winst willen maken, kosten aanrekenen en een deel naar hun aandeelhouders gaat. Voor de werknemers is er een grote onzekerheid, omdat de fondsen evalueren met de markt waardoor het solidariteitsprincipe hier dan ook niet speelt.

De taxshift die eigenlijk een taxcut (want er is niets in de plaats gekomen) is, illustreert zeer goed hoe relatief de 4 % die we over 30 jaar extra dienen uit te geven, is. Zoals eerder vermeld, bedroeg de taxshift 2 % van het bbp, maar men heeft 2 % van het bbp uit de overheidsbestedingen gehaald als een reusachtig cadeau naar de ondernemingen, zogenaamd om de werkzaamheid te stimuleren. In werkelijkheid, en dat weten we ook uit de evaluatie die in verschillende rapporten naar voren is gekomen, heeft dit alleen gezorgd voor hogere inkomsten voor de bedrijven. De 2 % die men in één keer uit het bbp heeft genomen is dus de helft van wat er nodig is om de stijging van de verzorgingskost voor de komende 30 jaar te financieren.

“De pensioenspecialisten zijn ervan overtuigd dat het publieke systeem veel steviger en socialer is.”

Pensioenen in Europa

De pensioenstelsels verschillen per land: pensioenleeftijd, minimaal aantal jaren van bijdrage, hoogte van het pensioen (of beter gezegd: percentage van het salaris). De regels zijn verschillend afhankelijk van het aantal jaren (of kwartalen) dat men heeft opgebouwd.

DUITSLAND

Duitsland heeft een van de oudste bevolkingen ter wereld. Er wordt verwacht dat tegen 2050, een derde van de Duitse bevolking 65 jaar of ouder zal zijn. Duitsland is een van de koplopers in het gebruik van technologie in de gezondheidszorg en is begonnen met het inzetten van E-health voor de ouderenzorg.

PENSIOENLEEF TIJD PER LAND

ZWITSERLAND

Het Zwitsers pensioenplan zorgt ervoor dat Zwitserland wellicht het **beste land** in Europa is om op pensioen te gaan. Het inkomen van een gepensioneerd Zwitser is bijna het dubbele als dat van een gepensioneerd Amerikaan. De Zwitsers zijn verplicht tot een overheidsgecontroleerd pensioenplan, bovenop het pensioen van werkgevers en het belastingvrij persoonlijk spaargeld. Hierdoor is de uiteindelijke uitbetaling gedurende het pensioen relatief hoog.

BEREKENING PENSIOENUITKERING

Voor elk jaar waarin je gewerkt hebt — met een maximum van 45 jaar — maakt de Pensioendienst volgende berekening:

$$\frac{\text{Totaal loon} \times \text{herwaarderingscoëfficiënt}}{45} \times \text{gezinssituatie (60\% of 75\%)}$$

De herwaarderingscoëfficiënt wordt gebruikt om je loon van jaren geleden te vertalen naar de huidige levensduurte. Het verkregen resultaat wordt gedeeld door 45, het aantal jaren van een volledige loopbaan. Het geheel wordt dan vermenigvuldigd met 60 % voor alleenstaanden of 75 % voor gezinnen, in functie van je gezinssituatie op het moment dat je het pensioen ontvangt.

Die formule levert een bedrag op: dat van je pensioen voor één jaar arbeid. De Pensioendienst maakt die berekening voor ieder jaar waarin je als loontrekkende hebt gewerkt. Op het einde van je loopbaan vertegenwoordigt de som van al die bedragen je jaarlijks brutopensioen.

De berekening van het pensioen is ingewikkeld en bevat meerdere factoren: aantal jaren gewerkt, gelijkgestelde periodes, welk statuut (werknemer, zelfstandig, ambtenaar, gemengd), sociale bijdragen (bijdrage gezondheidszorg, bedrijfsvoorheffing, solidariteitsbijdrage)

► Een overzicht vind je [hier](#).

HET MINIMUMPENSIOEN VAN 1500 EURO

Ere wie ere toekomt. Het was toenmalig **ABVV-voorzitter Michel Nollet** die 20 jaar geleden reeds het idee opperde van een minimumpensioen van 1500 euro. Het minimumpensioen was toen 1000 euro per maand. In 2017 zette Rudy De Leeuw deze eis kracht bij in zijn 1 mei-speech en het werd een centrale eis op het ABVV-congres van 2018. In 2019 zette John Crombez het terug op de politieke agenda.

Vandaag mag het ABVV uitermate trots zijn op de **verwezenlijking**. Tussen 1 januari 2021 en 2024 zal het minimumpensioen trapsgewijs stijgen om uiteindelijk na 3 jaar met 11 % hoger te landen (ongeveer 300 euro) dan vandaag het geval is. Voor een volledige loopbaan van 45 jaar zal het minimumpensioen 1580 euro bruto bedragen, wat neerkomt op 1500 euro netto. Voor werknemers zonder een volledige loopbaan is de verhoging verhoudingsgewijs aan de hand van de duur van de loopbaan. Het minimumpensioen stijgt dus voor iedereen die er recht op heeft. De eerste stijging met 2,65 % is reeds op 1 januari van dit jaar ingegaan.

Daarnaast zijn er de **welvaartsaanpassingen** waar traditioneel een verhoging van 2 % wordt voorzien. In het totaal betekent dit een koopkrachtstijging van 15 tot 16 %, de grootste stijging sinds de Tweede Wereldoorlog.

Ook de **inkomensgarantie voor ouderen** (IGO) zal stapsgewijs stijgen. In 2024 zal het bruto basisbedrag gekomen zijn tot 983 euro per maand, een verhoging van 213 euro. Daarnaast zal het **berekeningsplafond** voor de toekomstige pensioenen stijgen. Het berekeningsplafond werd voor het jaar 2020 vastgelegd op 60.026,75 euro voor een volledig voltijds gewerkt jaar. Voor pensioenen die ingaan in 2022 is het plafond verhoogd voor loopbaanjaar 2021 met 2,38 %. De nieuwe wetgeving is reeds in voege sinds 1 januari 2021 ([KB omtrent de verhogingen](#) werd ook reeds gepubliceerd) en alle verhogingen werden toegepast voor de pensioenen en IGO's van januari.

www.abvvmetaal.be